

# Demokrasi, Otoriterlik, Uluslararası Politika: Entegre Bir Yaklaşım Arayışı

**Prof. Dr. Ali Resul Usul**

TC Dışışleri Bakanlığı,  
Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı

SAM Papers

**Aralık  
2014**

**no.10**



stratejik  
araştırmalar  
merkezi

T.C. Dışışleri Bakanlığı

Aralık  
2014

no.10

## İçindekiler

Yazar Hakkında	1
Özet	2
Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler ve Bir Siyasal Rejim Olarak Demokrasi	4
İçeriden Dışarıya	7
Dışarıdan İçeriye	9
Teoriden Pratiğe Demokratik Barış Teorisi: “Transitology”, “Müdahaleci Liberalizm” ile Buluşunca	11
“Transitology”: Demokrasi Her Yere Taşınabilir	12
Transitology ve Müdahaleci Liberalizmin Başarısızlığı ve Yeni Arayışlar	16
“Demokratikleşme kolay bir zanaat değilmiş” ve Uluslararası Siyaset	16
Demokratikleşme Çalışmaları, Uluslararası Barış ve Ardışıklık Tartışmaları	17
Hibrid Rejimler, Yeni Otoriterlik ve Uluslararası Siyaset	22
Sonuç	26

SAM Papers başlıklı yayınlar, siyaset uygulayıcılarının ilgi alanına giren konularda Türk ve yabancı akademisyenlerin bilimsel görüşlerini içermektedir. İşbu makalede yer alan görüşler yazara ait olup, Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (SAM) görüşlerini yansıtmamaktadır. SAM Papers başlıklı yayınlar SAM tarafından yayımlanmaktadır.



## Yazar Hakkında



Prof. Dr. Ali Resul Usul, lisans, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Boğaziçi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bilkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü, ve University of Essex, Department of Government'ta tamamladı. Bilkent, Beykent, Bahçeşehir, İstanbul Ticaret ve İstanbul Şehir Üniversiteleri'nde çalıştı. 2010-2012 arasında TÜBİTAK SOBAG Danışma Kurulu Üyesi olarak hizmet verdi.

Prof. Usul, şimdiye kadar, genel olarak, Türkiye-AB İlişkileri, demokratikleşme, demokrasi ve uluslararası siyaset, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Orta Asya siyaseti üzerine muhtelif yazılar kaleme almıştır. Prof. Usul'ün, *Democracy in Turkey: The Impact of EU Political*

*Conditionality*, başlıklı kitabı Routledge tarafından 2011 yılında yayımlanmıştır.

## Özet

*Uluslararası İlişkiler literatüründe siyasal rejimlerin doğası ve uluslararası siyasete olan etkisi genel olarak Demokratik Barış Tezi (DBT) çerçevesinde tartışılmaktadır. Bu tezi, yaklaşım ya da teoriyi savunanlar ve karşı çıkanlar akademik alanlarda tartışmayı sürdürmektedirler. Bununla birlikte, DBT, sadece bir teori değil aynı zamanda devletlerin kullandıkları bir çeşit dış politika stratejisi haline de gelmiştir. Bu çalışmada genel olarak, uluslararası ilişkiler literatürünün demokrasi, demokratikleşme olgusuna ve sürecine yaklaşırken daha gelişmiş yaklaşım ve kavramlara ihtiyacı olduğu ve alandaki akademik bilginin geliştirilmesi içinde uluslararası ilişkiler literatürünün demokratikleşme çalışmalarındaki son analizlerden yararlanabileceği ve böylece disiplinin uluslararası politikadaki gelişmeleri açıklarken daha zengin bir kavramsal yapıya sahip olabileceği iddia edilmektedir. 2000li yıllardaki siyasi rejimlerdeki son tartışmalar bu zenginleştirmenin artık bir kaçınılmaz bir gereksinim haline geldiğini göstermektedir. Bu nedenle, bu makale, Uluslararası İlişkiler ve Demokratikleşme Çalışmaları arasındaki entegrasyonun daha da gelişmesi, yeni ve daha bütünleşmiş yaklaşımların geliştirilmesini önerir.*

### **Anahtar Kelimeler**

Demokrasi, Demokratikleşme, Otoriterlik, Uluslararası İlişkiler.

## Abstract

*The nature of political regimes and their impact on international politics within the context of the Democratic Peace Theory (DPT) is often discussed in the IR literature. The debate between the pro-DPT and anti-DPT circles continues. The DPT is now not only a theoretical approach in the field of IR, but has also become an effective foreign policy strategy. This paper argues that the discipline of IR needs more subtle and sophisticated conceptual tools to explain the complexities of the process of democratization and newly emerging hybrid regimes. It also argues that new approaches, concepts and explanations in the field of Democratization Studies could help the IR discipline to improve its theoretical strength in this regard. The recent debates over the characters of political regimes demonstrate that conceptual advancement in the discipline is a matter of necessity. Thus, the paper recommends greater integration between IR and Democratization Studies.*

### **Key Words**

Democracy, Democratization, Authoritarianism, International Relations.

# Demokrasi, Otoriterlik, Uluslararası Politika: Entegre Bir Yaklaşım Arayışı

Prof. Dr. Ali Resul Usul

## Giriş

Siyasal rejimlerin, bilhassa demokrasi ve demokratikleşmenin uluslararası siyasete olan etkisi uluslararası ilişkiler disiplinde ve reel uluslararası siyasette önemli bir tartışma konusu teşkil etmektedir. Örneğin, artık eskisi kadar gündemimizi işgal etmiyorsa da Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin 11 Eylül 2001 saldırısından sonra özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine yönelik olarak geliştirmeye çalıştığı ve büyük gürültü koparan Büyük Orta Doğu Projesi (BOP) veya daha sonraki adı ile Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Girişimi projesinin en önemli ayaklarından birinin bu bölgelerde liberal demokratik rejimlerinin sayısının arttırmak olduğunu net bir şekilde hatırlanmaktadır. Ayrıca son yıllarda bütün Arap dünyasını saran "Arap uyanışında" en fazla vurgulanan husus da demokrasi, özgürlük ve demokratikleşme olmuştur. Orta Doğu bu süreçte hallaç pamuğu gibi atılırken bu gelişmelerin şüphesiz uluslararası siyasete etkisi büyük olmaktadır/olacaktır. Benzer şekilde, 2004 Turuncu devrimin ateşinin sönmesi ve Viktor Yanukoviç'in Ukrayna'da gittikçe otoriterleşen bir rejim kurma aşamasında halk hareketi ile Rusya'ya kaçmak zorunda kalması ve daha sonra Rusya'nın krize dahil olması ile eski Sovyet coğrafyasında suların kolay kolay durulmayacağı bir sürece girilmiştir.

Demokrasi/demokratikleşme, otokrasi/otoriterleşme ile uluslararası siyaset arasındaki bağların daha güçlü ve entegre bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmada, hem demokrasi/demokratikleşme ile uluslararası siyaset arasında entegre yaklaşımların ortaya konulması gerektiği ifade edilecek hem de uluslararası siyasette yeni çıkmaya başladığı ileri sürülen yeni otoriterlik ve bunun uluslararası etkisi tartışılacaktır. Bu

nedenle, bu yazıda sırasıyla üç husus ele alınacaktır: ilk olarak, demokrasinin Uluslararası İlişkiler külliyatındaki yeri, ikinci olarak neden Uluslararası İlişkiler külliyatının siyasi rejimler ve uluslararası sonuçları açısından dünya siyasetindeki gelişmeleri açıklamada tek başına yetersiz kaldığı iddiası etrafındaki analizler, üçüncü olarak da Uluslararası İlişkiler literatürünü Demokratikleşme/Otoriterleşme Çalışmalarından ödünç alınacak olan yaklaşım, kavram ve teorilerle güçlendirme imkânı.

## Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler ve Bir Siyasal Rejim Olarak Demokrasi

Demokrasi ve demokratikleşme uzunca bir süredir siyaset bilimciler tarafından tartışılan ana konulardan biri olma hüviyetini korumaktadır. Demokrasinin ne olduğu ya da olmadığı, mahiyeti, doğası, meşruluğu, otoriter rejimlerle kıyaslandığında güçlü ve zayıf tarafları ve buna benzer konuların siyaset bilimini ve siyaset felsefesi hudutlarında sık sık tartışıldığı görülmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya düzeninin de demokratik rejim tartışmaları daha da alevlenmiş ve Soğuk Savaş sonrası dünyada ise “liberal demokrasinin küresel yükselişte” olduğu iddiaları ile rejimlerin demokratikleşmelerinin dinamikleri sosyal bilimcilerin daha fazla dikkatini çekmeyi başarmıştır.<sup>1</sup> Diğer yandan son yıllarda, daha önceleri demokrasinin pek uğramadığı “istisna”<sup>2</sup> olarak değerlendirilen Orta Doğu’da bilhassa halk hareketleri ile büyük demokrasi ve özgürlük talepleri ve Mısır, Libya, Suriye ve Tunus gibi ülkelerde bu büyük halk hareketlerinden sonraki gelişmeler tekrar demokrasi/demokratikleşme tartışmasını gündeme taşınmasına vesile olmuştur.<sup>3</sup>

Aşağıda daha detaylı ele alındığı gibi, gerek Soğuk Savaş sürecinde gerekse de Soğuk Savaş sonrası dünya siyasetinde demokrasi ve demokratikleşme tartışmaları yalnızca akademik bir merakın ürünü olmayıp aynı zamanda dünya siyasetini belirleyen siyaset yapımı üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Demokrasi ve demokratikleşme tartışmalarının ve bu yöndeki fiili uygulamaların uluslararası siyasete olan etkisi genelde kabul edilen bir vakıta olmasına rağmen bu alanın uluslararası ilişkiler çalışmalarında



yeterince ele alınmadığı tespiti yanlış bir tespit olmayacaktır. Bu alan uluslararası ilişkiler uzmanlarının dikkatini sınırlı ölçüde çekmiş ve demokrasi ve demokratikleşme hakkındaki akademik çalışmalar daha ziyade Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi alanına terk edilmiştir.<sup>4</sup> Ancak, özellikle Soğuk Savaş sonrası dünyada demokrasi ve demokratikleşme konularının uluslararası siyasette daha fazla tartışılmaya başlanması ile uluslararası ilişkiler sahsında çalışan akademisyenlerin bu alanlardaki çalışmalarında da artış meydana geldiği görülmektedir. Özellikle Uluslararası İlişkiler teorisi bağlamında sıkça ele alınan “demokratik barış tezi” ve tezin bir “dış politika enstrümanı” olarak kullanılma durumu birlikte, uluslararası ilişkiler literatüründe demokrasi tartışmalarının

*Özellikle Uluslararası İlişkiler teorisi bağlamında sıkça ele alınan “demokratik barış tezi” ve tezin bir “dış politika enstrümanı” olarak kullanılma durumu birlikte, uluslararası ilişkiler literatüründe demokrasi tartışmalarının gittikçe arttığı açık bir şekilde görülmektedir.*

gittikçe arttığı açık bir şekilde görülmektedir. Aşağıda daha detaylı olarak ele alacağımız gibi, uluslararası ilişkiler disiplini büyük ölçüde demokrasi tartışmalarını “demokratik barış tezi” etrafında ele almakta ve bu konuda bu tezin lehinde ya da aleyhinde birçok yeni çalışma saygın uluslararası dergilerde ardı ardına yayınlanmaktadır.

Benzer şekilde de “demokratikleşme” süreci bilhassa karşılaştırmalı siyaset bilimciler tarafından tartışılmaya devam edilmektedir. Bununla birlikte, Karşılaştırmalı Siyaset Bilimciler demokrasi ve demokratikleşme dinamiklerine yoğunlaşırlarken, doğal olarak demokratikleşmenin veya demokratik rejimlerinin uluslararası sonuçlarını ile akademik sahalarının dışında gördükleri için, yeterince ilgilenmemektedirler.<sup>5</sup> Diğer yandan ise uluslararası ilişkiler disiplini ise, demokratik rejimlerin uluslararası neticelerine büyük ilgi gösterir ve bu konuda teorik ve ampirik çalışmalar ortaya koyarlarken; karşılaştırmalı siyaset biliminin demokratik rejimler ve özellikle de demokrasi süreci hakkında sahip olduğu zengin akademik birikime yeterince ilgi göstermemektedirler. Bu makalenin de amacı, zaten, bu, ‘büyük ayrılığa’ dikkat çekerek, bu iki literatürün çalışmalarının belli bir sistem içerisinde



entegre edilmesinin gerekliliği ortaya koymaktır. Bu makale bu amaçla, demokrasi/demokratikleşmenin uluslararası ilişkiler literatüründe yerini ele alarak, bu literatürün demokratikleşme çalışmaları literatürünün katkıları ile daha entegre bir yaklaşım ortaya koymayı hedeflemektedir.

Demokrasi ve demokratikleşme ve bu sürecin uluslararası siyasete olan etkisi bağlamında, aslında gündeme gelen daha genel soru Uluslararası İlişkiler ile Karşılaştırmalı Siyaset literatürünün birbirlerinden kopuk olması sorunudur. Bu kopukluğu da en fazla demokrasi ve demokratikleşme çalışmalarında görmekteyiz. Esasen bu ayrışma “iç siyaset” ve “dış siyaset” konularında karşılaştırmalı siyaset ile uluslararası ilişkilerin uzmanlaşmaları bu alanın bir birlerinde tamamen izole olduğu izleniminden kaynaklanmaktadır. Siyaset Bilimi disiplinin de yaşanan bölünmeler ve uzmanlaşmalar ile siyaset bilimciler kendileri dışındaki literatürle çok fazla ilgilenmemektedirler.

Bu durum aslında çok yeni değil. Örneğin, Gourevitch daha 1978’de Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi literatürünün çok fazla iç siyasete dayandığını ve uluslararası faktörleri göz ardı ettiğinden şikâyet ediyordu.<sup>6</sup> Aslında zaman zaman bu iki akademik alanı entegre etme çalışmaları yapılmıştır. Örneğin, Robert Putnam’ın “iki düzeyli oyun/ two-level games” ve Gourevitch’in “the second image reversed” metaforları bu çabalara iki örnek olarak zikredilebilir.<sup>7</sup> Özellikle Gourevitch’in Kenneth Waltz’ın “analiz seviyesi”nden (level of analysis) ilham alarak geliştirmeye çalıştığı “tersine çevrilmiş ikinci görüntü” ifadesi hakikaten orijinal bir yaklaşım imkânı vermektedir. Buna göre, bilindiği gibi, “ikinci imaj” olarak ifade edilen, analiz düzeyi kavramında “toplum” boyutuna tekabül etmektedir. Buradaki orijinal düşünce uluslararası siyasete etki eden bireysel ve yapısal faktörler yanında toplumsal faktörlerin de uluslararası siyasette denkleme katılmasının gereğidir. Ancak, Gourevitch ise denklemi tersine çevirerek uluslararası siyasetin iç siyasete etkisini sorgulamaya çalışmıştır. Fakat bu konuda akademik kavramsal çerçevenin yeterince geliştiğini söylemek kolay değildir. Hatta Gourevitch’in kendisi sonuç itibarı ile iç siyaset hem de uluslararası siyasetin birbirlerini etkilerini ortaya koyabilecek yeterince iyi teorilerimizin mevcut olmadığını daha sonra itiraf etmiştir.<sup>8</sup>

## İçeriden Dışarıya

Genelde karşılaştırmalı siyaset bilimi ile uluslararası ilişkiler disiplinlerinin birbirleriyle yeterince etkileşim içinde olmadığı yukarıda ifade edilmişti. Benzer bir durum demokrasi ve demokratikleşme konularında da mevcuttur. Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi, genel anlamda, demokrasi ve demokratikleşme konularını büyük ölçüde iç siyaset cephesinden bakmakta bu yönde analizlerini yapmaktadır. Demokrasi/demokratikleşmenin büyük ölçüde iç siyasi süreçle ilgili ve bu konuda uluslararası faktörlerin rollerinin ihmal edilebilir nitelikte olduğu Karşılaştırmalı Siyaset Bilim’inde de hakim olan görüş olmuştur. Örneğin, demokrasiye geçiş literatüründe önemli bir yere sahip olan 1986 yılında yayımlanan *Transitions from Authoritarian Rule* serisinin mutabık kaldığı bir nokta da demokratikleşmenin büyük ölçüde iç dinamiklerle açıklanabilecek bir süreç olduğunu ve bu süreçte uluslararası faktörlerin yeterince etkin olmasının beklenmediğini yönündedir<sup>9</sup> Rejim çalışmalarında ve demokratikleşmede, iç siyasete aşırı vurgu yapılması, bağımsız bir değişken olarak kabul edilmesi ve uluslararası siyasetin marjinalleşmesi sorunu birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir.<sup>10</sup>

Ancak, özellikle Soğuk Savaş’ın bitiminden sonra “küreselleşme” ve “liberal demokrasinin küresel yükselişte” olduğu dönemde, demokratikleşme sürecinde uluslararası faktörlerin aslında ihmal edilememesi gereken bir unsur olduğu noktasında ortak bir kanaatin oluşmaya başladığı görülmektedir.<sup>11</sup> Bu konuda bir uluslararası aktör olarak Avrupa Birliği’nin üyelik başvurusu yapanlara yönelik Kopenhag kriterleri bağlamında geliştirdiği demokratik koşulluğun/şartlılığın özel bir yeri olduğu burada ifade edilmelidir.<sup>12</sup> Böylece, özellikle Soğuk Savaş sonrası dünyada demokrasi ve demokratikleşme tartışmalarında demokratikleşme çalışmalarının ilgi sahasını uluslararası siyasete ve uluslararası ilişkilere çevirmeye başladığı görülmektedir. Örneğin, bu konuda öncü çalışmalar yapan Oxford Üniversitesi profesörü L. Whitehead’in, 1996’da yayımlanan kitabının özel bir yeri olduğunu kabul etmek gerekmektedir.<sup>13</sup> Böylece, demokratikleşme çalışmalarının özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası faktörlere, olgu ve süreçlere daha fazla

hassasiyet göstermeye çalıştıkları açık bir şekilde görülmektedir. Ancak buna rağmen henüz bu konuda çok güçlü teorilerin ortaya çıktığını ifade etmekte zorlanmaktayız.

Whitehead'in ve diğer bazı yazarların ortaya koyduğu "uluslararası" nın iç siyasi dönüşüme etkisini birkaç kavramsal zemin içinde incelemek mümkündür. Küresel etkenler, bulaşma (contagion) ve gösteri etkisi (demonstration effect), kontrol ve şartlılık/koşulluluk (conditionality) gibi. Soğuk Savaş sonrası dünyada, Sovyetler Birliği ve reel sosyalizmin çökmesi ile liberal demokratik değerlerin yükselmesinin bütün dünyada sistemik bir etki yarattığı bir vakıadır. Soğuk Savaş sonrasında, liberal değerlerin, liberal demokrasinin ve piyasa ekonomisinin bir çeşit "hegemonik" bir niteliğe bürünmesi ve alternatifsiz bir niteliğe kavuşmuş görünmesi ile Afrika, Asya, Avrupa ve Latin Amerika'da birçok ülkenin demokrasiye geçiş yaptığı görülmektedir. Ayrıca, Whitehead'in bulaşma etkisi (contagion) şeklinde ifade ettiği komşu ülkelerdeki demokratik rejimin bir çeşit bulaşma etkisi yarattığı gerçeği tarihi olarak görülmektedir. Peru, Ekvador, Arjantin, Bolivya, Uruguay, Brezilya zinciri; ya da Polonya, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan bahsedilen demokrasinin bulaşma etkisini göstermektedir.<sup>14</sup> Son dönemde Mısır'da vuku bulan olumsuz gelişmelere rağmen, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da Arap Baharı şeklinde ifade edilen gelişmeleri de bu bağlama belli oranda oturtmak mümkündür. Aynı şekilde Ukrayna, Kırgızistan zincirini ("renkli devrimler") de bu şekilde değerlendiren araştırmacılar mevcuttur.<sup>15</sup>

*Demokrasidemokratikleşmenin büyük ölçüde iç siyasi süreçle ilgili ve bu konuda uluslararası faktörlerin rollerinin ihmal edilebilir nitelikte olduğu Karşılaştırmalı Siyaset Bilim'inde de hakim olan görüş olmuştur.*

Ayrıca, Huntington da ülkelerdeki demokratikleşme dalgasının nasıl gösteri etkisi yaptığını Üçüncü Dalga başlıklı ünlü eserinde izah etmektedir.<sup>16</sup> Zaten, Huntington'a göre, dünyada demokrasinin hakim olması birkaç demokratikleşme dalgası

neticesinde olmuştur. Demokratikleşme dalgaları esasen yukarıda bahsettiğimiz genel bağlamsal çerçeveyi oluşturmaktadır. Son demokratikleşme dalgası, Huntington'a göre, 1974'de Portekiz'de başlamıştır ve devam etmektedir.<sup>17</sup> Şüphesiz demokrasi dalgası gibi Otoriterleşme dalgası da olabilmektedir ki Huntington bunu "tersine dalga" şeklinde isimlendirmektedir. Aşağıda vurgulandığı gibi, Soğuk Savaş sonrasında liberal demokrasi tartışılmaz bir fenomen haline gelmiş olmasına rağmen, demokratik rejimlerin zaman zaman yaşadığı sorunlar ve bilhassa "yeni demokrasilerin" kalitelerinin düşük olması üçüncü dalganın sonuna gelinip gelinmediği sorusuna yol açmaktadır.<sup>18</sup>

Diğer yandan, demokrasinin yabancı aktörler tarafından empoze edilmesi konusunda da tartışma yaşanmaktadır. Demokrasinin empoze edilmesi bağlamında verilen örnekler, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Japonya ve Batı Almanya'da demokratik rejimi yerleştirme yönünde yürütülen siyasetten, AB'nin aday ülkelere ve çevre ülkelere yönelik geliştirdiği demokrasi kriterleri ve aşağıda da ele alınacak olan demokrasinin promosyonuna kadar geniş bir alana yayılmaktadır.

## Dışarıdan İçeriye

Uluslararası ilişkiler disiplini yazını bağlamında ise demokrasi konusu genel de demokratik devletlerin uluslararası politikada nasıl hareket ettikleri ve devletlerin uluslararası siyasetteki davranışlarında rejim temelli bir farklılık olup olmadığı konusu ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Örneğin, acaba demokratik devletler uluslararası siyasette daha mı barışa yatkındırlar? Otoriter rejimler ve demokratik rejimler uluslararası siyasette farklı davranışlar gösterirler mi? Diğer yandan, siyasi rejimlerin uluslararası yapıya ne şekilde etkilediği de uzunca bir süredir uluslararası ilişkilerde tartışma konusu olmuştur.

Özellikle Liberaller, devlet yanında toplumla da ilgilendikleri için siyasal rejimlerin dinamiklerinin uluslararası siyaseti etkilediği görüşündedirler. Bu konuda da demokratik barış teorisi şeklinde bilinen liberal yaklaşım son yirmi senedir Uluslararası İlişkiler (UI) dergilerinde hararetle tartışılmaktadır. Bu konuda sayısız

araştırma yapılmış, kitaplar ve makaleler yazılmıştır. Bu konu hala güncelliğini korumakta ve hala, önde gelen Uİ dergilerinde bu konu tartışılmaya devam edilmektedir. Demokratik Barış Teorisi (DBT)'ne yürekten inan araştırmacılar olduğu gibi bu tezi yerden yere vuran çalışmalar da mevcuttur.

Özetle DBT şu iddiada bulunmaktadır: demokratik devletler birbirleriyle savaşmazlar (ya da nadiren savaşır). Çok yalın olan bu teori hakkında, Jack Levy, önde gelen Demokratik Barış teorisyeni, şunu iddia edebilmiştir: Uluslararası İlişkilerde şimdiye kadar bulabildiğimiz yegâne “yasa” Demokratik Barış Teorisi'dir.<sup>19</sup> Genelde DBT'nin kökeni Immanuel Kant'a dayandırılır. Kant'ın “Pacific Union” şeklinde ifade ettiği kavram daha sonra ilk kez 1964 yılında Dean Babst tarafından tekrar gündeme getirildiği görülmektedir.<sup>20</sup> Michael

Doyle'un bu tartışmayı 1983 tarihinde yazdığı oldukça etkili bir makalede daha da ileri götürerek tartışmanın Uİ camiasında alevlenmesine neden olduğu görülmektedir.<sup>21</sup> Dolye'un etkili makalesini yayınladığı 1983 yılından bu yana bu konuda DBT lehinde ya da

*Demokratik rejimlerde mündemiç olduğu düşünülen demokratik kültürün barışçı bir çerçeve çizdiği iddiaları yanında savaşın, seçilene iktidar açısından, tekrar seçilme bağlamında büyük bir risk teşkil ettiğini iddia eden yaklaşımlar mevcuttur*

aleyhinde yazılmış muazzam bir külliyat oluşmuştur. Örneğin, R. J. Rummel bu konuda yapmış olduğu sayısız ampirik çalışmalarda geçekten demokratik rejimlerin uluslararası çatışmaları azalttığı görüşüne ulaşmıştır.<sup>22</sup> Benzer şekilde, Bruce Russett John Oneal ve James Lee Ray gibi araştırmacıların DBT hakkında çoğu zaman bu teoriyi destekler önemli yayınlarda bulunduğu görülmektedir.<sup>23</sup>

DBT'nin ampirik geçerliliğini göstermek için düzinelerce çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, DBT'in genel olarak üç alanda açıklayıcı teorik çerçeve sunduğu görülmektedir ki bu üç açıklayıcı teorik çerçeveye Kurumsalcı DBT, Rasyonalist DBT ve İnşacı DBT şeklinde ayırmak mümkündür. DBT'nin kurumsal açıklaması tahmin edilebileceği gibi demokratik kurumların

prosedürel niteliği, siyasi elitleri ve halkların savaş konusunda daha dikkatli düşünmeye ve savaşa muhalif olanların seslerini daha çok duyurma imkanının vermesi açısından demokratik ülkelerde barışın gerçekleşmesinin daha kolay olacağını ileri sürmektedirler.<sup>24</sup> Diğer yandan, demokratik rejimlerde mündemiç olduğu düşünülen demokratik kültürün barışçı bir çerçeve çizdiği iddiaları yanında savaşın, seçilene iktidar açısından, tekrar seçilme bağlamında büyük bir risk teşkil ettiğini iddia eden yaklaşımlar mevcuttur.<sup>25</sup>

Bununla birlikte, yukarıda ifade edildiği gibi, DBT'nin savunucuları olduğu gibi bu yaklaşımı ampirik ve teorik düzlemde yerden yere vuran önemli çalışmalar da mevcuttur. Genelde, DBT'ye yapılan eleştirilerde tanım ve metodoloji konuları ön plana çıkmaktadır. Demokratik ve demokratik olmayan rejimlerin tanımlanması, savaş ve çatışma kavramları hakkında yeterli bir mutabakatın olmaması, savaş ve çatışma sınıflandırılmalarının ve niteliklerinin tam yapılmaması ve daha da önemlisi demokratikleşme gibi dinamik olan süreçlerin sayısal bir niteliğe büründürülmesi konularında ciddi görüş ayrılıkları devam etmekte ve DBT bu alanlarda eleştirilebilmektedir.<sup>26</sup>

Diğer yandan, UI disiplini içinde değerlendireceğimiz bir diğer demokrasi ve uluslararası siyaset ilişkisi bağlamındaki çalışma alanı “demokrasinin desteklenmesi (democratic promotion)” şeklinde ifade edilebilir. Gelişmiş, zengin Batılı (ABD ve bazı AB ülkeleri) devletlerin “gelişmekte olan”, demokratikleşmemiş ülkelere, zaman zaman bazı şartlar öne sürerek, demokrasiyi teşvik etmelerinin ne kadar etkin olduğu konusu sıklıkla akademik dünyada tartışılmaktadır.<sup>27</sup>

## Teoriden Pratiğe Demokratik Barış Teorisi: “Transitology”, “Müdahaleci Liberalizm” ile Buluşunca

Özellikle ABD'deki 11 Eylül 2001 saldırısından sonra ABD hükümetinin gerçekleştirmeye çalıştığı popüler olarak Büyük Ortadoğu Projesi şeklinde bilinen “proje” ile birlikte Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinin demokratikleşmesi düşüncesi DBT'yi

tekrardan güncel bir popüler ve akademik tartışma konusu olmasına neden olmuştur.

Ancak, DBT yalnızca teorik planda kalmış değildir. Bu teorinin güçlü iddiaları uluslararası siyasette birçok “derde” çare üretmede bir araç olarak zaman zaman görülmektedir. DBT bir kere gayet yalın ve anlaşılması kolaydır. İkincisi, yerine getirilebilecek bir vizyon verir. Bir çeşit uluslararası sosyo-politik mühendislikle yerine getirilebilir bir proje şeklinde görülebilir. Birçok devletin “demokrasiyi destekleme” (democratic promotion) düşüncesi esasen bu zihniyete dayanır. Örneğin, bu, Michael Doyle’la göre, uluslararası kurumsallaşma ve liberal ekonomi gibi diğer liberal ilkelere ilave olarak liberal dış politika, liberal bir barış bölgesinin oluşturulması esasına dayanır.<sup>28</sup> Ayrıca, bilhassa Soğuk Savaş sonrasında demokrasinin gittikçe minimalist ve prosedürel bir olgu olarak görülmeye başlanması bu rejimin, herhangi bir yapısal ya da kültürel ön şart (prerequisite) olmadan, dünyanın her yerine kolaylıkla gelişebileceği düşüncesinin gelişmesi DBT’nin faaliyet meşruluğunu arttırmıştır. Demokrasi evrensel olarak dünyanın her bölgesine uygulanabilen bir rejimdir artık. DBT buradan itibaren artık bir teori değil, dış politika uygulama alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Buradaki ana fikir de şudur: Dünyadaki demokratik ülkelerin sayısı ne kadar artarsa liberal barış sağlama imkânı da o kadar artar. Şu halde yapılması gereken basittir: demokrasi ile yönetilen ülkeler sayısını arttırmak.

## “Transitiology”: Demokrasi Her Yere Taşınabilir

Sovyetler Birliği’nin çökmesi, Sosyalist Blok’un dünya siyasetinden silinmesi ile başlayan yeni dönemde liberal demokrasinin küresel yükselişinin ve bilhassa eski Doğu Blok’u ülkelerinin hızlı bir şekilde rejim değiştirmelerinin uluslararası sonuçları olmuştur. Bunun yanında, demokratikleşme çalışmaları açısından bakıldığında, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin hızlı bir şekilde eski rejimlerinden vazgeçerek liberal demokrasi ve pazar ekonomisine çifte geçiş yapacakları belli olduğunda, demokratikleşme literatürünün, küresel dönüşümü açıklamak için tekrardan revize edilemeye başlandığı görülmektedir. Yeni



yazın demokrasiye geçiş tartışmaları üzerine yoğunlaşmış ve bu “demokrasiye geçişi” büyük ölçüde yapısal özelliklerden ziyade ülke içinde elitlerin rasyonel tercihleri neticesinde ortaya çıkmaya başlayan süreç anlamında tanımlamışlardır.<sup>29</sup> Güçlenerek ortaya çıkmaya başlayan bu yazın, aslında demokrasiye geçişin ve demokratikleşmenin daha önce sıklıkla ifade edilen bir takım sosyal ya da ekonomik yapısal dönüşümlere çok bağlı olmadığını ve elitlerin karar vermeleri ile herhangi bir ülkenin demokrasiye geçiş yapabileceğini iddia etmektedir. Diğer bir deyişle demokrasiye istenirse geçilir ve herhangi bir ülke her daim demokratik bir rejime sahip olabilir. Bunu bir takım yapısal ya da kültürel ön şartlara bağlamak teorik ve pratik anlamda doğru olamayacaktır ki bu 1990’larda demokrasinin küresel yükselişi ile birlikte kendini açıkça ortaya koymuştur.

*Siyasi elitler arasında eğer düzgün ve sağlıklı bir uzlaşma ortaya çıkabilirse demokrasi her yerde neşvünema gösterebilir.*

“Demokrasiye Geçiş (transition to democracy) paradigması” şeklinde ifade edilen bu görüşlerin oluşmasında D. Rustow 1970 yılında neşredilen meşhur makalesi “Transitions to Democracy. Toward a

Dynamic Model”, etkili olmuştur.<sup>30</sup> Rustow elitlerin istedikleri takdirde bir ülkede demokrasiye geçilebileceğini ve bu konuda tek “ön şartın” o ülkede sınırları belli bir devletin ve ulusal bütünlüğün sağlanması olduğunu iddia eder. Ayrıca, özellikle de 1986 tarihinde O’Donnell, Schmitter ve Whitehead’in derledikleri *Transitions from Authoritarian Rule* serisi hakikaten de tam anlamıyla paradigma değiştiren/oluşturan bir seri olduğu daha sonra bu seriye verilen referansların çokluğu ile anlaşılabilir.<sup>31</sup> Bu demokratik iyimserlik büyük ölçüde 1990’larda üretilen ve adına daha sonra “transitology” denilecek olan çalışmalarda görülmektedir.<sup>32</sup>

Demokrasi çalışmalarında görülen bu söylem değişikliğinin bir sonucu da demokrasinin her yerde yaşayabilecek bir rejim olduğu düşüncesinin taraftar bulmasıdır. Bu nedenle, siyasi elitler arasında eğer düzgün ve sağlıklı bir uzlaşma ortaya çıkabilirse

demokrasi her yerde neşvünema gösterebilir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu anlayışta demokrasi genel olarak prosedürel, minimalist ve çoğu zaman Schumpeterci şeklinde bilinen elitler arasında seçim oyunu şeklinde algılanmaktadır. Bu şekildeki bir demokrasiyi, herhangi yapısal, kültürel ya da kurumsal ön şart olmadan dünyanın herhangi bir bilgesine taşımada teorik bir zorluk bulunmamaktadır.

Her yere taşınabilir demokrasi düşüncesinin müdahaleci liberalizm ile birleşmesi DBT'nin teoriden pratiğe taşınmasını kolaylaştırmıştır. Bu düşüncenin, zaman zaman ABD ve AB tarafından dış politika enstrümanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Bill Clinton'ın bu fikre çok sıcak baktığı bilinmektedir.<sup>33</sup> Bu nedenle bazen Bill Clinton dönemi ABD dış politikasına neo-Wilsoncu şeklinde ifade de kullanılmıştır.<sup>34</sup> Ancak, yakın zamanda, bu fikrin bir dış politika unsuru haline gelmesini büyük ölçüde George W. Bush döneminde “Yeni-Muhafazakârlar (Neo-Conservative)” olarak bilinen çevrelere borçluyuz. Bu dönemde, “neo-con” diye bilinen çevrelerce bu doktrinin ön plana çıkarıldığı ve özellikle de 11 Eylül 2001 sonrası Orta Doğu “bataklığının” buralardaki devletlerde gerçekleştirilecek rejim değişiklikleri ile kurutulacağı fikrinin pompalanmaya başlandığı görülmektedir. Bihassa *National Interest* dergisinde bu düşüncenin propagandası sıklıkla yapılmaktaydı. Irving Kristol, Joshua Muravchik, Carl Gershman, Charles Krauthammer, ve William Kristol gibi etkili yazarların bu teoriyi ABD dış politikasını ana omurgası olması yönünde fikirler beyan etmekteydiler.<sup>35</sup>

Burada demokrasi sadece normatif bir değer değil; aynı zamanda stratejik bir siyaset aracı olarak değer kazanmaktadır. “Neo-con” ekolünün önde gelenlerinden Charles Krauthammer *The National Interest* 2004 de yazmış olduğu makalenin adı “In Defense of Democratic Realism” idi. Bu makalede, Krauthammer, demokrasi ile stratejinin birleştiği noktaya yazar “democratic realism” adını vermiştir.<sup>36</sup> Demokrasi bu yazarlara göre evrensel olarak yerleştirilebilir bir olgudur. Yani, siyaset biliminde minimalist/prosedürel/Schumpeterci şeklinde ifade edilen, büyük ölçüde seçimlere ve kurumsal erklerin ayrılığı ve dengeleme ve kontrol

sistemine dayalı bir rejimin adı olan demokrasi, herhangi kültürel, kurumsal ya da yapısal bir ön şart olmadan, dünyadaki herhangi bir ülkeye inşa edilebilir, yerleştirilebilir bir mahiyet arz etmektedir. Tabii bütün “neo-con”ların bu konuda aynı düşündüğünü iddia etmek doğru olmaz. Özellikle küresel sosyo-politik mühendislik tabiatı gereği gerçek muhafazakârların tüylerini diken diken etmiş olsa gerektir. Örneğin Francis Fukuyama, ilk başlarda “neo-con” liberallere yakın dururken daha sonra kendini bu gruptan koparmıştır.<sup>37</sup>

Bu düşüncenin özellikle 11 Eylül sonrasında George Bush yönetimi üzerinde etkin olduğu görülmektedir. Bush’un 16 Kasım 2005 Kyoto’daki şu sözleri bu açıdan önemlidir: “Hür ülkeler barışçıl ülkelerdir. Hür ülkeler komşularını tehdit etmezler... Bu bölgede (Asya-Pasifik) hürriyet davasını ilerleterek, herkesin zenginliğine katkı sağlayacağız ve ancak özgürlükle gelebilecek barış ve istikrarı sağlayacağız...”<sup>38</sup> Bu bağlamda, 17 Eylül 2002 de ilan edilen ABD Milli Güvenlik Strateji belgesi ve “Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika (Greater Middle East and North Africa)” projesi küresel terörizm ile mücadelede demokrasinin ve demokratikleşmenin rolünün altını kalın bir şekilde çizer.<sup>39</sup>

Sadece ABD dış politika arayışında değil, yukarıda ifade edildiği gibi, AB’nin bilhassa genişleme stratejisi ve komşu ülkelere yönelik siyasetinde DBT etkisi görmek mümkündür. Liberal demokratik rejimlerle bir çeşit Avrupa güvenliğini sağlama siyaseti, yukarıda da ifade edildiği gibi, AB dış politika ve güvenlik arayışlarına etkisi hissettirmiştir.<sup>40</sup>

Ancak gerek DBT tartışmalarında gerekse de DBT’nin dış politikaya uygulanma konusunda Demokratikleşme Çalışmalarından yeterince yararlanmadığı görülmektedir. Daha doğrusu demokratikleşme sürecinin dinamiklerine yeterince eğilmediği görülmektedir. Bu konuda Uluslararası İlişkiler disiplini ile Karşılaştırmalı Siyaset ya da Demokratikleşme Çalışmalarının bir araya yeterince gelmediği görülmektedir. Bununla birlikte, yakın zamanda, az da olsa bu konuda birkaç çalışmanın yapıldığını görmekteyiz.

## Transitology ve Müdahaleci Liberalizmin Başarısızlığı ve Yeni Arayışlar

Yukarıda genel hatları ile ortaya konulan “transitology” ile müdahaleci liberalizmin sentezinin Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkmaya başlayan karmaşık gerçekler karşısında teorik ve pratik alanlarda zorlanmaya başlandığı görülmektedir. DBT bağlamında Uluslararası İlişkiler literatürü Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkmaya başlayan iki büyük sorunla baş etmekte ve mevcut paradigma içinde kalarak teorik açıklamalar getirmekte zorluk çektiği görülmektedir. Öncelikle, Soğuk Savaş sonrasında karmaşıklaşarak daha fazla ortaya çıkmaya başlayan “hibrit rejimler” sorunu ve bir diğeri de demokratikleşme sürecinin karmaşık dinamikleri ve bunun uluslararası siyasete olan etkisi.

## “Demokratikleşme kolay bir zanaat değilmiş” ve Uluslararası Siyaset

1990ların ikinci yarısından itibaren bazı bölgeler hariç bir çok bölgede demokrasiye şöyle ya da böyle geçildiği ve genel seçimlerin yapıldığı görülmekle birlikte; artık demokrasiye geçilmenin tam olarak “demokratikleşme” olmadığı açıkça görülmeye başlanmıştır.<sup>41</sup> Artık demokratikleşme çalışmaları daha karmaşık sorunlarla uğraşmaya başlamışlardır. Demokrasiye geçmek asla demokratikleşme anlamına gelmemektedir. Huntington’ın ifadesi ile “üçüncü dalga demokrasileri” nin birçoğunun demokrasiye geçseler dahi bu ülkelerdeki demokrasilerin birçok açıdan sorunlu olduğu, yeterince “derinleşemediği” veya “pekişemediği/güçlenemediği” görülmeye başlanmıştır. Soğuk Savaş’ın sonu ile birlikte demokrasiye geçiş yapan birçok ülkelerde siyasal rejimlerin gittikçe melezleşme niteliği göstermeye başladığı görülmektedir. Bu nedenle, 2000’li yıllara doğru demokrasi çalışmalarının, diğer konular yanında, yoğunlaştığı iki çalışma alanı ortaya çıkmıştır: üçüncü dalga demokrasilerinin derinleşmemesi; melez (hibrit) rejimlerin ortaya daha fazla çıkması. İkinci konunun bir özelliği de 20. ve 21. yy.da ortaya çıkan ve yaygınlık göstermeye başladığı düşünülen melez rejimlerin niteliklerinin ne olduğu tartışması son

dönemde altı çizilmeye başlanmıştır. Hibrit rejimler konusunda 1990ların ikinci yarısından itibaren yayınlar yoğunlaşmaya başlamıştı. “Yarı-demokrasi” genel başlığı altında toplanabilecek bu rejimlerin en meşhur olanları şunlardır: “liberal olamayan demokrasi”,<sup>42</sup> “delegasyoncu demokrasi”,<sup>43</sup> “proto demokrasi”, “sınırlı demokrasi” ya da “düşük kaliteli demokrasi”.<sup>44</sup>

Bu tanımlarda özellikle altı çizilen hususlar, seçim veya bazı demokratik kurumların varlığına rağmen bu rejimleri demokratik saymak birçok nedenden dolayı mümkün değildir. Bu nedenleri iki genel başlık altında toparlamak mümkün olabilir: Eğer çağdaş liberal demokrasilerinin iki genel boyutundan (demokratik katılım ve haklar ve özgürlükler) bahsetmek mümkünse,<sup>45</sup> bu sorunlu rejimlerin sorunları da ya birinci boyutta (mesela bu rejimlerde sıkça görülebilen askeri vesayet sorunu) ya da ikinci boyutta (insan hakları ihlalleri sorunları gibi) ya da ve çoğu zamanda her iki boyutta birden görmek mümkündür. Bu sorunları, Huntington da “üçüncü dalga demokrasilerinin” birçoğunun paylaştığı ortak sorunlar olarak görmektedir.<sup>46</sup> Carothers’ın de ifade ettiği gibi “nerdeyse 100 ülke yakın zamanda demokrasiye geçmiş ülke olarak tanımlanırken, bunların çok azı, belki 20 den de az sayıda ülke” gerçek anlamda demokrasi yolunda ilerlemektedirler. Bu nedenle artık “geçiş paradigmasının sonu” ilan edilmiştir.<sup>47</sup>

## Demokratikleşme Çalışmaları, Uluslararası Barış ve Ardışıklık Tartışmaları

DBT bağlamında demokratikleşme sürecinin dinamiklerinin de hesaba katılması ve bunun uluslararası sonuçları üzerine son yıllarda bazı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu konuda, bu alanda tartışma koparan çalışma 2005’de yayınlanan Edward D. Mansfield ve Jack Snyder *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War* başlığı ile yayımlanmıştır.<sup>48</sup> Mansfield ve Snyder esasen DBT’nin demokratikleşme dinamiklerine yeterince eğilmediği eleştirisi daha önce 1995 yılında da yapmıştır. 2005 çalışmasında bu eleştiri derinleştirilerek şu sonuca varılmaktadır: DBT ampirik olarak doğrudur. Ancak, yeni demokratikleşen bir ülke yerleşmiş demokrasiye sahip

ülkelerden ve otoriter rejimlerden çok daha fazla savaşa yatkın bir ülkedir. Demokratikleşen ülkelerdeki bu savaşa yatkınlık, yazara göre, demokratik kurumsallaşmanın yeterince olgunlaşmadığı bir ortamda, güç mücadelesi içinde olan elitlerin halka ulusçu bir ideolojiyle yaklaşması ve neticede bu devletlerin uluslararası ortamda savaşa ve çatışmaya daha yakın olması ile ilgilidir. Bu nedenle, otoriter rejimleri demokratikleştirerek uluslararası barış ve güvenliği sağlayacağını düşünen DBT dış politika uygulayıcıları büyük bir yanlışlık yapmaktadırlar. Yazarlara göre, demokratikleşme süreci uluslararası barış ve güvenlik açısından tehlikeli bir süreçtir ve pervasızca demokrasi tehlikeye yol açabilmektedir. Olması gereken demokratikleşmenin belli bir sıra, tertip ve düzen “sequence” ile birlikte olmasının gerekliliğidir. Buna göre, demokrasiye geçilmezden önce siyasal kurumsallaşmanın oturması gerekir.

Demokratikleşme sürecinin uluslararası sonuçları açısından oldukça kötümser bir manzara çizen yazarlar esasen bu konuda yerleşmiş bir geleneğin peşinde gitmektedirler. Bu olumsuz

geleneğin büyük ölçüde Samuel Huntington’ın *Political Order in Changing Societies* ve daha sonraki yazdıklarından esinlendiğini görülmektedir. Doğrusu, Soğuk Savaş sırasında da demokratikleşme ile uluslararası güvenlik açısından endişe verici olduğu söylenen analizler çoğunlukla ABD menşeli akademisyenler tarafından ortaya konulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesinden bir müddet sonra 1950’lerin başlarında Soğuk Savaş’ın iklimi bütün dünyada hissedilir olmuştur. 1960’larda da “dekolonizasyon” olarak da bilinen sömürgeciliğin sona ermesi ile uluslararası arenada “üçüncü dünya” şeklinde adlandırılan “az gelişmiş” ve “gelişmekte olan” ülkeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu devletlerin rejim olarak liberal demokrasiyi tercih etmeleri ya da liberal demokratik rejimlere sahip olmaları sadece bir rejim sorunu

*Olması gereken demokratikleşmenin belli bir sıra, tertip ve düzen “sequence” ile birlikte olmasının gerekliliğidir. Buna göre, demokrasiye geçilmezden önce siyasal kurumsallaşmanın oturması gerekir.*

değil aynı zamanda özellikle ABD açısından küresel düzlemde stratejik bir mahiyet arz etmekteydi.<sup>49</sup> Böyle uluslararası bir siyasetin içinde, “demokratikleşme çalışmalarının” ilk ürünleri sayabileceğimiz “Siyasal Gelişme” literatürünün ortaya çıkması tabii ki sadece akademik bir merak ve rastlantı ile açıklanması zordur. Diğer bir deyişle, birçok araştırmacının da ortaya koyduğu gibi, bu dönemdeki siyasal araştırmalar şu veya bu şekilde dünya siyasetinin genel atmosferinden etkilenmişlerdir.<sup>50</sup> Demokratikleşme Çalışmalarının ilk öncülü olan Siyasal Gelişme tartışmaları aslında temelde şu soruya cevap aramaktaydılar: Modernleşme denen sürecin siyasi boyutu ne şekilde cereyan etmektedir? Ekonomik gelişme belli şekilde sanayi ve teknolojiyle anlaşılırken, siyasi boyutun gelişmesi nedir ve ne şekilde anlaşılır? Genelde gelişmişlik Batı (Batı Avrupa ve ABD) ile her yönden özdeşleştirildiği için teleolojik bir şekilde siyaseten gelişmenin “gelişmiş” Batı ülkelerinde olduğu gibi liberal demokrasinin nitelikleri ile tanımlanmaya başlanması şaşırtıcı olmamıştır. Ancak bir müddet sonra Üçüncü Dünya şeklinde tarif edilen ve kategorize edilen ülkelerin demokratikleşmelerinde sorun yaşanmaya ve halkın tribünlerden sahalara inmeye başlaması ile ortaya çıkan rejimlerin “patolojik” nitelikler yaşadığı iddia edilmeye başlanmış ve geliştirmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerin patolojiye düşmeden nasıl modernleşip “liberal ülkeler” safında yer alacakları yukarıda ifade ettiğimiz literatürün cevaplandırmaya çalıştığı temel soru olmuştur.

Bu bağlamda, başkanlığını ABD'nin çok önemli iki siyaset bilimcisinin, Gabriel Almond ve Lucien Pye'in, yaptığı, “Social Science Research Council (SSRC) Committee on Comparative Politics” in kurulması çok önemlidir. Ford Foundation'ın finansa ettiği ve “Committee on Comparative Politics” tarafından denetlenen Princeton Üniversitesi kaynaklı bir çok akademik araştırma yukarıda ifade ettiğimiz sorulara cevap aramaktaydılar. Özellikle *The Studies in Political Development* serisi akademi dünyasında büyük ses getirmiş ve tartışmalara neden olmuştur. Bunların bazıları şunlardır: “The Politics of the Developing Areas” (Almond ve Coleman, 1960), “Education and Political Development” (Coleman, 1965), “Bureaucracy and Political Development” (Lapalomba, 1963) ve “Communication and



Political Development” (Pye, 1963). Bu çalışmaların bir bölümü de siyasal kültür üzerinedir. Özellikle L. Pye, G. Almond ve S. Verba, daha sonra Medeni Kültür (Civic Culture) olarak isimlendirilecek olan araştırmalarında ilk başlarda modernleşme teorilerinin de büyük etkisinde kalarak “üçüncü dünyada” siyasal kültürleri analiz edip demokratikleşmeye uygun olup olmadıklarını anlamaya çalışmışlardır. Bu çalışmaların bir bölümü de doğrudan doğruya önemli olarak gördükleri ülkelere ayrılmıştır. Örneğin, D. Rustow’un E. Ward ile derlediği ve Türkiye ile Japonya’da “siyasal modernleşmenin” irdelendiği çalışma Türkiye’de de iyi bilinir: “Political Modernization in Japan and Turkey” (Ward ve Rustow 1964).

Tabii sadece Princeton’dan çıkanlar değil, bu doğrultuda yayınlanmış başka önemli akademik çalışmalar da mevcuttur. Bunların arasında özellikle S. Huntington’ın o zamanlar yazmış olduğu bir makale ve sonra bu makalenin merkez fikri etrafında yazmış olduğu kitap oldukça etkili

olacaktır. Huntington, 1965’te neşrettiği makalenin başlığı “Political Development and Political Decay” dir.<sup>51</sup> Daha sonra 1968 yılında Huntington bu makaleyi geliştirerek “Political Order in Changing Societies” başlığı ile yayınlacaktır. Huntington, çok özetle, bu eserlerdeki temel iddiası şudur: Modernleşme doğrudan doğruya siyasal gelişmeye (ki siz bunu demokrasi şeklinde okuyabilirsiniz) yol açmaz. Tam tersine şayet yeterince kurumsallaşma önceden gerçekleştirilmediyse (mesela, etkin bir devlet yapısı, etkin bir bürokrasi ya da etkin bir yargı) halkın siyasal sisteme katılımı siyasal gelişmişlikten çok siyasal çürümüşlüğe yol açabilecektir. Onun için, halkın siyasal sisteme dahil olması, yani aslında demokrasi, son derece dikkatlice yerine getirilmesi gereken bir olgudur. Aceleye getirilmemelidir, yoksa devrim, siyasal çürümüşlük benzeri patolojik ve endişe verici vakalar vukuu bulabilir.

*Kurumsal alt yapısı hazır olmadan demokratikleşmenin tehlikeli olduğunu farz etsek dahi, otoriter rejim altında da arzu edilen gelişmenin olacağını bir garantisi yoktur.*

Aslında Huntington'ın daha sonra çok meşhur olacak olan bu görüşlerinde demokratik rejimde halkın katılımını sınırlayan ve demokrasiyi daha ziyade elitler arası bir mücadele olarak gören Schumpeter'in demokrasi görüşleri hakimdir. Joseph Schumpeter, bu görüşlerini "Capitalism, Socialism and Democracy" başlıklı kitabında ilk kez 1942 yılında neşretmiştir ve daha sonra bu elitçi demokrasi anlayışı "Schumpeter'ci demokrasi" şeklinde bilinecektir.<sup>52</sup> Diğer taraftan Huntington'ın bu muhafazakâr itirazı bir ölçüde gene 1960'larda demokrasinin kaynağı tartışmalarında sıkça atıf alan Seymour Martin Lipset'e idi. Çünkü Lipset aslında modernleşme ile demokrasi arasında doğrudan bir ilişki kurmuştu. 1959 yılında kaleme aldığı makalesinde bir ülkede demokrasinin yerleşmesi için o ülkede modernleşme ile gelen bazı ön şartların (kişi başına düşen gelir, okur yazarlık, telefon ve televizyon sayısı gibi) olması gerektiğini ifade etmiştir.<sup>53</sup> Daha sonraki çalışmaları etkileyecek olan Lipset'in bu görüşlerini özetleyen meşhur cümlesi "daha zengin ülkelerde demokrasinin devam etme şansı daha fazladır".<sup>54</sup>

Sonuç itibarı ile baktığımızda, Soğuk Savaş mantığı içinde gelişen Siyasi Gelişme ve demokrasi yazını büyük ölçüde muhafazakâr ve kötümser bir yapı taşımaktaydı ve demokratikleşmeden endişe duyulmaktaydı. Sömürge sonrası dünyada sayıları mantar gibi artan "üçüncü dünya" ya da gelişmekte olan ülkelerin sosyal ve siyasi yapılarının özelliklerini inceleme ve açıklamak sadece akademik bir meraktan değil aynı zamanda ABD'nin küresel stratejisine de hizmet etmekteydi. Sadece ABD'deki siyaset bilimcileri değil devlet adamları da bu toplumların akıbetlerinin ne olacağını bilmek istemekteydi ve bu ülkelerin şu veya bu şekilde sosyalist olup Sovyetler Birliği saflarına geçmelerinden de endişeleniyorlardı. Bu nedenle yapılması gereken en akıllıca strateji bu ülkelerde kontrollü ve elit merkezli bir demokrasiye geçilmesi idi. Halkların siyasi sürece katılmaları ise genelde sorunlu bulunmuştu. Bir devletin kurumsal alt yapısı hazır değilse demokrasiye geçmek yeni patolojiler doğurabilecekti. Bu tarz düşüncenin Soğuk Savaş mantığında uzunca bir süre devam ettiği görülmektedir.<sup>55</sup>

Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Komünizm "tehdidinin" ortadan kalkması ile birlikte, demokratikleşmenin yol açacağı düşünülen

birçok sorun da ortadan kalkmış oldu. Bu nedenle, 1990’larda demokrasiye geçiş ve demokratikleşme literatürünün eskiye göre oldukça yapıcı ve iyimser bir niteliği haiz olduğu açıkça görülmektedir. Ancak, yukarıda da ifade edildiği gibi bilhassa 1990’ların ikinci yarısından itibaren ve 2000’li yıllarda demokrasiye geçen ülkelerin performanslarının arzu edilen seviyede olmaması ve bazı “yeni demokratikleşen” ülkelerde popülizmin ve aşırı milliyetçi ve kışkırtıcı söylemlerin ulusal, bölgesel ya da uluslararası çatışma ihtimalini arttırabileceği iddiası yükselmeye başlamıştır. Buna göre, demokratikleşme, soğuk savaş sıralarında iddia edildiği gibi, öyle bir anda değil de tedrici ve kademeli bir şekilde olursa daha sağlıklı olur.

Ancak, bu düşünceler yukarıda bahsedilen soruna bir çözüm getirmediği ortadadır. Diğer bir deyişle, kurumsal alt yapısı hazır olmadan demokratikleşmenin tehlikeli olduğunu farz etsek dahi, otoriter rejim altında da arzu edilen gelişmenin olacağına bir garantisi yoktur.<sup>56</sup> Bu düşünce demokrasinin 21.yy.’da güçlenmesi yönünde karamsar bir hava yaratmıştır. Bu karamsar havayı hem akademik hem de popüler yayınlarda gözlemlemek mümkündür. Bunlara göre, 21.yy girdiğimizde, 1990’lardaki demokratik coşku yerini küresel bir olumsuz gidişata bırakmaktadır. Yazarlara göre, bu duruma nedenleri arasında şunlar sayılabilir: Batı yakasındaki ekonomik kriz, Batı dışı ve demokrat olmayan ülkelerin (mesela Çin) ekonomik başarıları, Latin Amerika’da güçlenen popülizm, artan terörle mücadele kavramı ve aşırı güvenlikleştirme (securitization) ve Batı’da gittikçe güçlenen aşırı sağ, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı.<sup>57</sup>

## Hibrid Rejimler, Yeni Otoriterlik ve Uluslararası Siyaset

Soğuk Savaş sonrası dünyada, ilk demokratikleşme heyecanının ya da “coşku” duygusundan sonra, demokratik pekişme literatürünün daha gerçekçi bir zeminde demokratikleşme sürecini analiz ettiği zeminde, en dikkat çeken gelişmelerden biri de araştırmacıların uluslararası alandan ortaya çıkmaya başlayan rejimlerin ne şekilde adlandırılması gerektiği hakkındaki tartışmalar olmuştur. 2000’li

yıllara geldiğimizde, liberal demokrasinin hala geçerli olduğu bir küresel iklimde, çok genel bir şekilde hibrid rejimler şeklinde ifade edilen, ancak daha tanımlayıcı adlandırmasının yapılması gereken rejimlerle karşı karşıya olduğumuz bir vakiadır. Bu duruma yukarıda değinmiş ve yarı-demokratik rejimlerin ortaya çıktığı ortamdan bahsetmiştik. Ancak, yeni yayınlara göre, hibrit rejimleri tanımlayan daha önceki kavramlar bu durumu açıklamak için yetersiz kalmaktadır. Levitsky ve Way'in ilk önce makale daha sonra da 2010 yılında genişleterek yayınladıkları çalışma "rekabetçi otoriterlik (competitive authoritarianism)" tanımı ile siyasi rejimler konusunda yeni durumu açıklama çabasına

*Bir taraftan bu rejimler demokrasinin çok önemli olan özelliklerini taşıırken, diğer taraftan liberal demokrasinin normatif olarak arzu edilen bütün veçhelerini, bilhassa da, "rekabetçi otoriter" rejimlerde olduğu gibi, özgürlükler ve siyasi alanda mücadele zeminin adil olmaları noktalarında ciddi sorunlar yaşanmaktadır.*

girişmişlerdir. Levitsky ve Way, "rekabetçi otoriterlik" tipolojisinin Soğuk Savaş sonrası dönemde yeni bir "fenomen" olduğu kanaatinde dirler. Yazarlar bu "yeni" tür otoriterliğini geçmişteki otoriter rejimlerden farklı olduğunu düşünmektedirler. Rekabetçi otoriterliğin en belirgin özelliği bu ülkelerde görece rekabetçi bir ortamda hilesiz yapılan seçimlerin var olmasına rağmen seçimlerin adil bir

platformlarda yapılmaması yanında seçim sonuçlarının otoriter hükümetler tarafından rejimin otoriter yönünü güçlendirmek için kullanılmasıdır.<sup>58</sup>

Seçimlerin tek başına bir ülkede demokrasiyi getireceği çok önceden de biliniyor olmasına rağmen, Schedler, "seçimli otoriterlik (electoral authoritarianism) kavramı ile çok partili, düzenli seçimlerin yapıldığı rejimlerden bahsetmektedir. Schedlere'e göre, bu rejimlerde seçimler "demokrasinin" bir unsuru olmaktan ziyade, devletin ya da hükümetin gizli manipülasyonuna açık, resmi olarak var olmasına izin verilen muhalefet partilerinin hükümetteki parti ile rekabet etmesinin

önünde bir çok görünen ya da görünmeyen engeller koyan rejimleri kastedilmektedir. Schedler'e göre, "seçimli demokrasiler" eski Sovyet coğrafyasındaki birçok cumhuriyeti kapsamaktadır: Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Rusya gibi. Bazı Orta Doğu ülkesi yanında, Burkina Faso, Kamerun, Çad, Etiyopya, Gabon, Gambia ve Tanzania gibi Sahra-altı Afrika yanında, Malezya ve Singapur gibi Asya ülkelerini kapsayan uzun bir liste bize sunmaktadır.

Esasen birbirleri örtüşen bu yeni kavramsallaştırma arayışların ortak noktası yeni dönemde ortaya çıkan siyasi rejimlerin ilginç özellikleridir. Bir taraftan bu rejimler demokrasinin çok önemli özelliklerini taşıırken, diğer taraftan liberal demokrasinin normatif olarak arzu edilen bütün veçhelerini, bilhassa da, "rekabetçi otoriter" rejimlerde olduğu gibi, özgürlükler ve siyasi alanda mücadele zeminin adil olmaları noktalarında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Özgürlüklere bu rejimlerde kağıt üzerinde tam saygı gösterilir ancak fiiliyatta ise durum bambaşkadır. Muhalefet ve bilhassa medya

*Uluslararası ilişkiler literatürü ile demokratikleşme çalışmalarının entegrasyonuna yönelik yeni eserlerin ortaya konulması araştırmaların açıklayıcı kavramsal gücünü şüphesiz arttıracak önemli bir faktördür.*

hükümetin büyük baskısı altındadır. Belki medya çalışanları, otoriter rejimlerde olduğu gibi, fiziki bir şiddete maruz kalmamaktadırlar ancak medya patronlarına yapılan büyük baskılar neticesinde medya çalışanları işsizlikle tehdit edilebilir. Diğer taraftan bu rejimlerde, büyük miktarda kayırmacılık (clientelism) görülmektedir. Devlet kurumları bu rejimlerde siyasallaşmıştır. Hükümete yakın olan örgütler ve iş dünyası ile hükümete muhalefet örgütlere hukukun uygulanması aynı değildir. Diğer bir deyişle, yasal cezaların uygulanması keyfidir. Diğer taraftan, bu rejimlerde hükümetin dolaylı olarak medya sahibi olması da önemli bir ayrıntıdır. Levitsky ve Way'e göre bu rejimlerde hükümetin bağlı bulunduğu siyasal parti de adeta "paralel bir devlet" gibi çalışır. Yazarlara göre bütün bunların neticesinde, demokrasinin en önemli unsurlarından biri olan

yarışmacılık ortadan kalkar ve siyasal alan adil olmaktan çıkar. Diğer bir deyişle, iktidar partisi, hegemonyasını sürdürebilecek her türlü imkanı varken muhalefetin adil olmayan bir şekilde sesi kısılmıştır. Bu nedenle bu ülkelerde tam bir demokratik rejimden bahsedilemez. Ancak bu rejimler literatürde sıkça bahsedilen “liberal olmayan demokrasiler (illiberal democracy)”<sup>59</sup> den de farklıdır çünkü liberal olmayan demokrasilerde muhalefete yapılan doğrudan şiddet çok daha yaygındır.

Levitsky ve Way’a göre “yarışmacı otoriterlik” dünyada yaygınlaşmaktadır ve demokratikleşmeye de dirençlidir. Yazarlar, bu konuda, Putin döneminde Rusya, Meciar döneminde Slovakya, Gürcistan, Sırbistan ve Malezya gibi devletleri örnek olarak göstermektedir.<sup>60</sup>

Uluslararası İlişkiler yazını, hibrid rejimler ile uluslararası siyaset ilişkisi üzerinde çok az durmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi, UI disiplinin yoğunlukla tartıştığı husus demokratik barış teorisinin iddiaları ve karşı iddialar olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, hem melez rejimlerin mahiyeti ve uluslararası sonuçları hem de demokratikleşme sürecinin kendisinin uluslararası sonuçları üzerine yeterince durulmadığı rahatlıkla iddia edilebilir. Oysaki, Freedom House’un 2014 verilerine göre, son dönemlerde hibrit şeklinde tanımlayacağımız otoriteryan rejimlerde belirgin bir artış yaşanmaktadır.<sup>61</sup> Bu durumun uluslararası neden ve sonuçları, UI disiplinin araştırma gündemine daha fazla girmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, acaba rekabetçi otoriterlik gibi yeni tür otoriterliğin uluslararası sonuçları ne olabilir? Örneğin, Levitsky ve Way tarafından “yarışmacı otoriter” rejimler arasında gösterilen Rusya’nın son Ukrayna/Kırım konusunda agresif bir siyaseti tercih etmesinde içerdeki siyasi rejimin doğasının etkisi olabilir mi? Bu ve buna benzer sorular artık uluslararası ilişkiler alanında daha çok sorulmalı ve bu konuda araştırmalar yapılmalıdır.

## Sonuç

Soğuk Savaş'ın bitiminde dünyayı kaplayan liberal/demokrat coşkuyu gerilerde bırakalı uzun bir zaman oldu ve bu zaman içinde hem demokratikleşme sürecinin ilk başta tahmin edilenden daha karmaşık olduğu, hem de “geçiş dönemi” olarak görülen yarı-demokratik ya da yarı-otoriter yönetimlerin aslında oldukça dayanıklı oldukları ortaya çıktı. Diğer yandan, 21.yy'da girdiğimiz bu zamanlarda, yeni tür otoriter rejimlerin daha sofistike bir şekilde ortaya çıkmaları da dikkate şayandır. Adına ister “modern otoriterlik”, ister “seçimli otoriterlik” isterse de “yarışmacı otoriterlik” densen belli bir otoriterliğin gelişmeye başladığı görülmektedir. Şu halde, siyasi rejim-uluslararası politika ilişkilerini inceleyenlerin işi artık daha zordur. Diğer yandan, yalnızca iç siyasi dinamiklere dayanılarak yapılan demokrasi analizlerin günümüzde vuku bulan siyasi gelişmeleri açıklamada yeterli olmadığı da aşikârdır. O halde, bu makalede önerildiği gibi, uluslararası ilişkiler literatürü ile demokratikleşme çalışmalarının entegrasyonuna yönelik yeni eserlerin ortaya konulması araştırmaların açıklayıcı kavramsal gücünü şüphesiz arttıracak önemli bir faktördür.



## DEMOCRACY, AUTHORITARIANISM AND INTERNATIONAL POLITICS: SEARCHING FOR AN INTEGRATED APPROACH

There is a vast literature in the discipline of International Relations (IR) discussing the relationship between liberal/democratic political regimes and relations among states. This literature basically deals with the question of whether democratic states are more peaceful than authoritarian ones in the international arena. A fierce debate continues between pro-democratic peace theory and anti-democratic peace theory circles. However, this paper argues that the perspective taken within the IR discipline while tackling the debate of democratic peace theory is quite narrow, and therefore the discipline has faced some difficulties in properly understanding and explaining the dynamics of democratization itself and thus its possible impact over international politics.

One of the objectives of this study is to demonstrate this academic gap and disconnect between the studies of International Relations and Comparative Politics, and in particular of democratization studies. In other words, studies in the fields of International Relations and Comparative Politics seem to have inadequately benefited from their respective research agendas. While studies in the field of International Relations focus largely on the relationship between democracy and international peace, they pay less attention to the process of democratization and its international ramifications. Furthermore, the IR literature gives less attention to the impact on the international structure of more complicated political systems, those which can be classified as neither democratic nor full-fledged authoritarian regimes. There are now increasing studies arguing that the number of hybrid regimes around the world has been growing in the post-Cold war era. However, little research is currently available elaborating on the impact of these new types of political regimes over international politics.

On the other hand, democratization studies have traditionally regarded the dynamics of democratization as domestically-driven, and therefore focus less on the international aspects

of the democratization process. Studies in this regard usually discuss the cultural, social, political and economic factors behind transitions to democracy and democratic consolidations; and ignore the interactions between domestic and international factors for democratization or democratic breakdowns. There are again a few studies exploring the international dimension of democratization; however, no well-established theoretical framework exists to explain the international elements in the process of democratization. This paper asserts that democratization studies should enrich the theoretical approaches and concepts they employ to deal with new complexities and the increasing internationalization of domestic issues, borrowing some conceptual and theoretical tools from IR studies. In other words, what we now need is to build more integrated approaches to understand domestic and international problems in general, and the process of democratization and authoritarianization and their impacts on the international system in particular.

This paper demonstrates that democratization studies have entered a new period. While the research on democratization in the 1960s had a heavy structural orientation citing certain economic, social and cultural “prerequisites” to succeed in forming and sustaining robust democracies in non-democratic nations, studies in the late 1980s and 1990s argued that all nations could have democratic regimes, provided that the political elites in these nations could make pacts to ease the transition to democracy. This paper argues that the latter position, which is known as the “transition approach”, has made it easier for the politicians and decision makers who support the idea of the democratic peace thesis, to carry out their policies in accordance with the theory. In other words, as the “neo-cons” asserted during the G.W. Bush era, democracies could flourish in all parts of the world, if the US and other Westerns powers could just impose democracy on non-democratic nations. This academic pragmatism encouraged pro-democratic peace thesis politicians in, for example, the US, to initiate the Greater Middle East Project during the Bush era. Influential lobbies and decision makers at that time argued that making the Arab states more democratic would eradicate religious radicalism in the region and thus could make the world safer.

However, it was shortly understood that such naïvely optimistic ideas could be quite misleading. As the literature of democratic consolidation shows, the institutionalization of democratic principles following transitions is not only complicated, but often elusive and open-ended.

Moreover, the post-Cold War experiences of political regimes around the globe indicate a new malign development in some newly democratizing states. Some recent studies have started to highlight the emergence of “new authoritarianism” in the international arena. For example, Steven Levitsky and Lucan Way argue that a new sub-type of political regime has been rising in the post-Cold war period, “Competitive Authoritarianism”. They believe that despite these states’ illiberalism there could exist meaningful political competition in these regimes, however, they remain authoritarian because they have an “uneven playing field” that makes the functioning of liberal democracy impossible.

This paper highlights the fact that students of IR should broaden their research spectrum to deal with all these complexities of political regimes in current world politics and with their impact in international politics. Similarly, it is clear that democratization studies also face new challenges from the more interconnected and globalizing world, and eventually the discipline will need to pay more attention to studies on international politics.

## Son Notlar

- 1 Larry Diamond ve Marc Plattner, *The Global Resurgence of Democracy*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1993.
- 2 Eva Bellin, “The Robustness of Authoritarianism in the Middle East Exceptionalism in Comparative Perspective”, *Comparative Politics*, Cilt 36, No 2, 2004, ss. 139-157.
- 3 Bu olaylar yeni bir akademik yazın üretmeye başlamıştır, örneğin, Hamid Shadi, *Temptations of Power: Islamists and Illiberal Democracy in a New Middle East*, Oxford, Oxford University Press, 2014; Larry Diamond ve Marc F. Plattner, *Democratization and Authoritarianism in the Arab World*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2014; Kamran Bokhari ve Farid Senzai, *Political Islam in the Age of Democratization*, Basingstoke, Palgrave, 2013.
- 4 Bu yöndeki eleştiriler için, Laurance Whitehead, “Three International Dimensions of Democratization”, Laurance Whitehead (der.), *The International Dimensions of Democratization: Europe and the Americas*, Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 3-25.
- 5 Son dönem demokratikleşme kitapları uluslararası sonuçlarından ziyade demokrasinin tabiatı nedenleri ve ekonomik sebep-sonuç ilişkileri üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Örneğin, Nathan J. Brown, *The Dynamics of Democratization: Dictatorship, Development, and Diffusion*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2011; Christian Haerpfer et al., *Democratization*, Oxford, Oxford University Press, 2009; Jan Teorell, *Determinants of Democratization: Explaining Regime Change in the World, 1972-2006*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010; Daron Acemoglu ve James A. Robinson, *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.
- 6 Peter Gourevitch, “The Second Image Reversed: The International Source of Domestic Politics”, *International Organization*, Cilt 32, No 4, 1978, s. 900.
- 7 Robert Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”, *International Organization*, Cilt 42, 1988, s. 427-60; Peter Gourevitch, “The Second Image Reversed: The International Source of Domestic Politics”, *International Organization*, Cilt 32, No 4, s. 881-911.

- 8 Peter Gourevitch, "Domestic Politics and International Relations", W. Carlsnaes, T. Risse and A. Simmons (der.), *Handbook of International Relations*, Londra, Sage, 2002, s. 321.
- 9 G. O'Donnell, P. Schmitter ve L. Whitehead, *Transitions from Authoritarian Rule*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1986, s. 5.
- 10 Nuno Severiano Teixeira, *The International Politics of Democratization: Comparative perspectives*, Londra, Routledge, 2011; Geoffrey Pridham, "The International Context of Democratic Consolidation: Southern Europe in Comparative Perspective", Richard Gunther, P. Nikiforus Diamandorous, ve Hans-Jurgen Puhle (der.), *The Politicals of Democratic Consolidation. Southern Europe in Comparative Perspective*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1995; Jean Grugel, "Democratisation studies and globalization: the coming of age of a paradigm", *British Journal of Politics and International Relations*, Cilt 5, No 2, 2003, s. 258.
- 11 Hans Peter Schmitz, "Domestic and Transnational Perspectives on Democratization", *International Studies Review*, Cilt 6, No 3, 2004, s. 419; Geoffrey Pridham, *Designing Democracy*, Basingstoke, Palgrave, 2005; Jeffrey Hayness, "Comparative Politics and 'Globalisation'", *European Political Science*, Cilt 2, No3, 2003; Laurance Whitehead, *The International Dimensions of Democratization: Europe and the Americas*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
- 12 Geoffrey Pridham, "European Union Accession Dynamics and Democratization in Central and Eastern Europe: Past and Future Perspectives", *Government and Opposition*, Cilt 41, No 3, 2006, 373-400; M. Vachudova, *Europe Undivided: Democracy, Leverage and Integration after Communism*, Oxford, Oxford University Press, 2005; F. Schimmelfennig, S. Engert, ve H. Knobel, *International Socialization in Europe: European Conditionality and Democratic Change*, Basingstoke, Palgrave, 2006.
- 13 Laurance Whitehead, *The International Dimensions of Democratization: Europe and the Americas* (Birinci Baskı), Oxford, Oxford University Press, 1996.

- 14 Laurance Whitehead, “Three International Dimensions of Democratization”, L. Whitehead (der.) *The International Dimensions of Democratization: Europe and the Americas*, Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 3-25; B. Wejnert, “Diffusion, Development, and Democracy, 1800–1999”, *American Sociological Review*, 2005, Cilt 70, No 1, s. 53-81.
- 15 Paul Kubicek, “The European Union and democratization in Ukraine”, *Communist and Post-Communist Studies*, Cilt 38, No 2, 2005, s. 271.
- 16 Samuel Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, Norman, University of Oklahoma Press, 1991, s. 100-107.
- 17 Ibid; John Markoff and Amy White, “The Global Wave of Democratization”, Christian W. Haerpfer et al (der.), *Democratization*, Oxford, Oxford University Press, 2009, s. 55-73.
- 18 Larry Diamond, “Is the Third Wave Over?”, *Journal of Democracy*, Cilt 7, No 3, 1996, s. 20-37.
- 19 Jack S. Levy, “Domestic Politics in War”, Robert I. Rotberg ve Theodore K. Rabb (der.), *The Origin and Prevention of Major Wars*, New York, Cambridge University Press, 1989, s. 88.
- 20 Dean Babst, “Elective Governments: A Force for Peace”, *Wisconsin Sociologist*, Cilt 3, 1964, s. 9-14.
- 21 Miachale Doyle, “Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs: Part 1”, *Philosophy and Public Affairs*, Cilt 12, 1983, s. 323-353.
- 22 R. J. Rummel, “Libertarianism and International Violence”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 27, 1983, s. 27-71.
- 23 Bruce Russett, *Grasping the Democratic Peace*, Princeton, Princeton University Press, 1993; Bruce Russett ve John Oneal *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence and International Organizations*, New York, Norton, 2001; Bruce Russett, “Neo-Kantian Perspective: Democracy, Interdependence and International Organizations in Building Security Communities”, Emanuel Adler ve Michale Barnett (der.), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s. 368-94; Karen Rasler ve William R. Thompson, *Puzzles of the Democratic*

- Peace: Theory, Geopolitics and the Transformation of World Politics*, Basinkstoke, Palgrave 2005.
- 24 Bruce Bueno de Mesquita et al., “An Institutional Explanation of the Democratic Peace”, *American Political Science Review*, Cilt 93, 1999, s. 791-807.
  - 25 Paul K. Huth ve Todd L. Allee, *The Democratic Peace and Territorial Conflict in the Twentieth Century*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002.
  - 26 Christopher Lane, “Kant or Cant: the Myth of the Democratic peace”, *International Security*, Cilt 19, No 2, 1994, s. 5-49; Joanne Gowa, *Ballots and Bullets: the Elusive Democratic Peace*, Princeton, Princeton University Press, 1999; Sebastian Rosato, “The Flawed Logic of Democratic peace Theory”, *American Political Science Review*, Cilt 97, 2003, s. 585-602; Anna Geiss et al, *Democratic Wars: Looking at the The Dark Side of the Democratic Peace*, Londra, Palgrave, 2006.
  - 27 Örneğin, Jeff Bridoux ve Milya Kurki, *Democracy Promotion: A Critical Introduction*, Londra, Routledge, 2014; Milja Kurki, *Democratic Futures: Revisioning democracy promotion*, Londra, Routledge, 2013; Tony Smith, *America’s Mission: The United States and the worldwide struggle for democracy*, Princeton, Princeton University Press, 2012.
  - 28 Michael Doyle, “Liberalism and Foreign Policy”, Steve Smith et al. (der.) *Foreign Policy, Theories, Actors, Cases*, Oxford, Oxford University Press, 2008, s. 49-68.
  - 29 Giuseppe Di Palma, *To Craft Democracies. An Essay on Democratic Transitions*. Berkeley, University of California Press, 1990.
  - 30 Dankwart A. Rustow, “Transitions to Democracy. Toward a Dynamic Model”, *Comparative Politics* Cilt 2, 1970, s. 337-363.
  - 31 G. O’Donnell, P. Schmitter and Laurance Whitehead , *Transitions from Authoritarian Rule*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1986.
  - 32 Philippe C. Schmitter, “Transitology: The Science or the Art of Democratization?”, Joseph S. Tulchin ve Bernice Romero (der.), *The Consolidation of Democracy in Latin America*. Boulder, Lynne Rienner Publishers, s. 11-41; Doh Chull Shin, “On the third



- Wave of Democratization. A Synthesis and Evaluation of Recent Theory and Research”, *World Politics*, Cilt 47, 1994, s. 135-70.
- 33 Thomas Carothers, “Democracy Promotion under Clinton”, *Washington Quarterly*, Cilt 18, No 4, 1995, s. 13-25.
- 34 Michael Cox, John Ikenberry and Takashi Inoguchi, *American Democracy Promotion: Impulses, Strategies, and Impacts*, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- 35 John Ehrman, *The Rise of Neoconservatism: Intellectual and Foreign Affairs 1945-994*, New Haven, Yale University Press, 1995; Stepan Halper ve Jonathan Clarke, *America Alone: The Neo-Conservative and the Global Order*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004; Joshua Muravchik, *Exporting Democracy: Fulfilling America’s Destiny*, The AEI Press, Washington D.C, 1991.
- 36 Charles Krauthammer, “In Defense of Democratic Realism”, *The National Interest*, sonbahar 2004, s. 15-25.
- 37 Francis Fukuyama, *America at the Crossroads: Democracy, Power and the Neoconservative Legacy*, New Haven, Yale University Press, 2006.
- 38 <http://2001-2009.state.gov/p/eap/rls/rm/2005/56945.htm>, (3 Eylül 2013’te erişim).
- 39 <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/> (3 Eylül 2013’te erişim).
- 40 Ola Wæver, “Insecurity, security, and asecurity in the West European non-war communit”, E. Adler ve M. Barnett (der.), *Security Communities*, Cambridge University Press, 1998; Martin Kahl, “European Integration, European Security and the transformation in Central and Eastern Europe”, *Journal of European Integration*, Cilt 20, No 2-3, 2007, s. 156-157.
- 41 Thomas Carothers, “The End of the Transition Paradigm”, *Journal of Democracy*, Cilt 13, No 1, 2002, s..5-21.
- 42 Fareed Zakaria, *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad (Revised Edition)*, New York: Norton, 2007.
- 43 Bu kavramın Türkiye örneği için bkz. Özbudun, “Turkey: How Far From Consolidation?”, *Journal of Democracy*, Cilt 7, No 3, 1996, s. 123-138.

- 44 David Collier ve Steven Levitsky, “Democracy with Adjectives: Conceptual Innovation in Comparative Research”, *World Politics*, Cilt 49, No 3, 1997, s. 430-51.
- 45 Robert A. Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven, Yale University Press, 1972.
- 46 Samuel P. Huntington, “Democracy For The Long Haul”, *Journal of Democracy*, Cilt 7, No 2, 1996, s. 3-13.
- 47 Carothers, “The End of the Transition Paradigm”. Tabii bu durum “transition” süreçlerinin bittiği anlamına gelmiyor: Sujian Guo ve Gary A Stradiotto, *Democratic Transitions: Modes and Outcomes*, Londra, Routledge, 2014.
- 48 Edward D. Mansfield ve Jack Snyder, *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*, Cambridge, MIT Press, 2005.
- 49 William I. Robinson, *Promoting Polyarchy: Globalization, US Intervention, and Hegemony*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
- 50 Paul Cammack, *Capitalism and Democracy in the Third World: The Doctrine for Political Development*, Leicester, Leicester University Press, 1997.
- 51 Samuel Huntington, “Political Development and Political Decay”, *World Politics*, Cilt 17, No 3, 1966, s. 386-430.
- 52 Joseph Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Londra, Routledge, 2010.
- 53 Seymour Martin Lipset, “Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy”, *The American Political Science Review*, Cilt 53, No 1, 1959, s. 69-105.
- 54 Seymour Martin Lipset, *Political Man*, New York, Anchor Books, 1960. Lipset daha sonra bu görüşlerini yumuşatacaktır: Lipset, “The Social Requisites of Democracy Revisited: 1993 Presidential Address Seymour Martin Lipset”, *American Sociological Review*, Cilt 59, No 1, 1994, s. 1-22.
- 55 Cammack, *Capitalism and Democracy*.
- 56 Thomas Carothers, “How Democracies Emerge: The ‘Sequencing Fallacy’”, *Journal of Democracy*, Cilt 18, 2007, s.12-27.

- 57 Charles Krauthammer, *Democracy in Retreat*, New Haven, Yale University Press, 2013; Larry Diamond, “Democratic Rollback. The Emergence of the Predatory State”, *Foreign Affairs*, Cilt 87, No 2, 2008; “What’s gone wrong with democracy”, *The Economist*, 1 March 2014. Daha az kötümser bir görüş için, Wolfgang Merkel, “Are dictatorship returning? Revisiting the ‘democratic rollback’ hypothesis”, *Contemporary Politics*, Cilt 16, No 1, 2010, s. 17-31.
- 58 Steven Levitsky ve Lucan A. Way, *Competitive Authoritarianism Hybrid Regimes After the Cold War*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010.
- 59 Zakaria, *The Future of Freedom*.
- 60 Rusya hakkında, örneğin, Thomas Ambrosio, *Authoritarian Backlash: Russian Resistance to Democratization in the Former Soviet Union*, Surrey: Ashgate, 2009.
- 61 [http://www.freedomhouse.org/article/freedom-house-sees-authoritarian-gains-eighth-year#.U0GQEf\\_vy4](http://www.freedomhouse.org/article/freedom-house-sees-authoritarian-gains-eighth-year#.U0GQEf_vy4) (3 Eylül 2013’te erişim).





## SAM Hakkında

Dışışleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) 1995'de kanunla kurulmuş olup ve Mayıs 1995'ten beri aktif olarak faaliyet gösteren bir düşünce kuruluğu ve araştırma Merkezidir. Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), Türk dış politikasındaki karar alma mekanizmalarında görev yapanlara ilgili konularda bilimsel ve entelektüel danışmanlık ve geleceğe yönelik bir perspektif sağlamak amacıyla kurulmuştur. Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), Türkiye'den ve dünyadan akademisyenler ile yurt dışındaki muadil kuruluğlar ve hükümetlere bağlı kurumlarla araştırmalar yapmakta ve organizasyonlar düzenlemektedir. Bir yandan bölgesel düşünce kuruluğları ağı kurarken aynı zamanda Dışışleri Bakanlığı birimlerine ve diğer devlet kurumlarına gerek duyulduğuca danışmanlık hizmeti sağlamaktadır.

Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), bir düşünce kuruluğu olarak güvenilir bilgi ve analiz üretme fonksiyonunun yanında, yerel ve küresel politika konularına ilgi duyan herkes için açık bir tartışma platformu olmaya devam etmektedir. Bunun sonucu olarak da giderek artan bir biçimde akademisyen ve karar alıcıları kurum içi ve dışı faaliyetlerde bir araya getiren bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

Bununla birlikte Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), giderek genişleyen bir yayın ağını da sahiptir. Stratejik Araştırma Merkezi (SAM)'nin üç ayda bir yayımlanan geleneksel yayını olan, yurt içinden ve dışından akademisyenlerin makalelerine yer veren 'Perceptions'ın yanı sıra, 'Vision Papers' ve 'SAM Papers' adlı iki yeni yayını da bulunmaktadır. Bunlardan 'Vision Papers' Sayın Bakanımız Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun yazılarına, 'SAM Papers' ise güncel konularda akademisyenlerin görüşlerine yer vermektedir.

Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), özellikle dış politika alanında var olan bilgi hazinesine yapmak istediği katkılar ve yapıcı tartışmalarla, Türkiye'nin insan ve bilgi sermayesini güçlendirme kararlılığıyla önde gelen bir düşünce kuruluğu ve araştırma merkezi olmaya devam edecektir.



stratejik  
araştırmalar  
merkezi

T.C. Dışışleri Bakanlığı

T.C. Dışışleri Bakanlığı, Stratejik Araştırmalar Merkezi  
Dr. Sadık Ahmet Cad. No. 8 Balgat- 06100 Ankara / Türkiye  
www.sam.gov.tr; strategy@mfa.gov.tr  
Tel: (+90) 312 292 40 76 Faks: (+90) 312 253 42 03